

ASHULLA VA QO'SHIQLARNING AHAMIYATI.

Abduraximov Axmadjon Mamadjanovich*O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim vazirligi**Qo'qon davlat universiteti Xalq ijodiyoti kafedrasi dotsenti*

Annotatsiya: *Ashulla va qo'shiqlar insoniyat madaniyatining eng qadimiy va chuqur ifodalash vositalaridan biridir. Ular nafaqat musiqa san'atining ajralmas qismi, balki xalq ruhiyatining, hissiyotlarining, tarixining, madaniy qadriyatlarining aksidir. Ashulla va qo'shiqlar orqali insonlar o'z fikrlarini, orzu-umidlarini, dardlarini va quvonchlarini ifodalaydilar. Ushbu ijodiy shakllar nafaqat tinglovchilarda samimiylilik va iliqlik uyg'otadi, balki jamiyatning ijtimoiy, madaniy va ma'naviy hayotida muhim ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *ashulla, qo'shiqlar, madaniyat, musiqa, festivallar, konsertlar, tadbirlar, millat, mulot, tushunchalar.*

San'at insoniyat hayotida ruhiy va ma'naviy tarbiyaning eng qudratli vositalaridan biri hisoblanadi. Xususan, musiqa qadimdan xalqning ichki dunyosi, tuyg'ulari va hayot tarzini ifodalashda muhim o'rin tutib kelgan. Musiqa insonni ruhiy yuksaltiradi, ma'naviy jihatdan boyitadi, estetik didini tarbiyalaydi. Ashulla va qo'shiq esa musiqaning eng qadimiy va keng tarqalgan janrlaridan hisoblanadi. O'zbek xalqining boy madaniy merosida ashulla va qo'shiqlarning alohida o'rni bor. Ular xalq hayotidagi turli marosimlar, bayramlar, mehnat jarayonlari hamda kundalik hayotda keng qo'llanilgan. Har bir ashulla va qo'shiqda xalqning dunyoqarashi, ijtimoiy hayoti, sevgisi va dardu hasrati mujassam bo'lgan. Ashulla – bu inson ovozi vositasida cholg'usiz yoki cholg'u jo'rligida ijro etiladigan musiqiy janr bo'lib, u xalq og'zaki ijodining muhim qismidir. Ashullalarda insonning his-tuyg'ulari, hayotiy kechinmalari ifodalanadi. Ashullaning ildizlari qadimgi marosim qo'shiqlari, diniy an'analar va xalq udumlariga borib taqaladi. Qo'shiq ashullaga qaraganda kengroq janr bo'lib, u ma'lum bir matn asosida ohang va ritmga solinadi, odatda cholg'u jo'rligida ijro etiladi. Qo'shiqlarda badiiy obrazlar yanada rang-barang va murakkab bo'ladi. Qo'shiqlar esa yanada keng ko'lamga ega bo'lib, ko'plab janr va yo'nalishlarda yaratiladi. Milliy madaniyatimizda qo'shiqlar xalq hayotining barcha qirralarini o'zida mujassam qilgan. Ular o'zida milliy til, adabiyot, etnografiya unsurlarini aks ettiradi. Qo'shiqlar orqali milliy qarashlar, qadriyatlar, urf-odatlar va tarixiy voqealar ifodalanadi. Qo'shiqchilar o'z san'ati orqali xalq tarbiyasida, ma'naviyatda, milliy o'zlikni shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Bu jarayonda qo'shiqlarning nafaqat ijodiy, balki ijtimoiy ahamiyati ham bor.[1]

Ashulla va qo'shiqlar inson hayotining turli davrlarida borliqni qamrab oladi. Ularda kamsitish va quvvatlash, maisiyot va shodlik, dard va quvonch ifodalanadi. Bu san'at shakllari insonning ichki his-tuyg'ularini shunday tarzda etkazadiki, ular muayyan bayonot emas, balki uni eshituvchilar qalbida o'ziga xos aks-sado topadi. Ashulla va qo'shiqlar orqali inson o'zligiga erishadi, o'zini jamiyatning bir qismi sifatida his qiladi. Ashulla va

qo'shiqlar ijrochining mahoratiga bog'liq holda avj oladi. Ijrochi faqat musiqiy texnikani emas, balki ifoda madaniyatini ham rivojlantirishi lozim. San'atkor musiqaning ma'naviy va hissiy jihatlarini chuqur anglab, o'z ovozi va ijrosi orqali tinglovchini o'ziga tortadi. Bu san'at shakli bilan shug'ullanuvchi kishilar musiqiy bilimlar, madaniy-tarixiy ma'lumotlar bilan yaxshi tanish bo'lishi talab etiladi. Shuningdek, ular o'z asarlarida milliylikni saqlab qolishga, xalq musiqasining o'ziga xos unsurlarini rivojlantirishga intiladilar.[2]

Ashulla va qo'shiqlar jamiyatda birlashtiruvchi kuchga ega. Ular turli yoshlardagi, turli ijtimoiy qatlamlardagi insonlarni bir-biriga yaqinlashtirishda xizmat qiladi. Bayramlarda, marosimlarda, uchrashuvlarda qo'shiqlar orqali xalq birlashadi, mushtarak tuyg'ular ifoda etiladi. Bu musiqiy san'at shakli orqali madaniyat bilan birga, milliy o'zlik ham mustahkamlanadi. Shuningdek, qo'shiqlar yoshlarga tarbiya berish, ma'naviy qadriyatlarni singdirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ashulla va qo'shiqlarning badiiy ahamiyati ham katta. Ular nafaqat tinglovchilarni o'ziga jalb etadigan musiqa shakli, balki o'zida chuqur mazmun, falsafiy fikrlarni saqlagan san'at shaklidir. Har bir ashulla va qo'shiq haqida o'ylash, uni tinglash insonning ruhiy olamiga ta'sir qiladi, uni o'ylantiradi, ba'zan hatto hayotini o'zgartiradi. San'at va madaniyatga bo'lgan muhabbat ko'pincha aynan ashulla va qo'shiqlar orqali uyg'onadi. Ular madaniyatni yashatishi, uni avlodlarga yetkazishi bilan birga, badiiy didni ham shakllantiradi.[3]

Ashulla va qo'shiqlar madaniyat almashinuvida va xalqaro aloqalarda ham katta ahamiyatga ega. Ular millatlar orasidagi muloqot vositasi bo'lib xizmat qilishi mumkin. Musiqa umumiy til sifatida insonlarni birlashtiradi, madaniyati farq qilgan xalqlar o'rtasida tushunishni oshiradi. Shu sababdan ham ashulla va qo'shiqlar xalqaro festivallarda, konsertlarda, madaniy tadbirlarda keng qo'llaniladi. Ular dunyo madaniyatining ajralmas qismi sifatida qabul qilinadi. Ashulla va qo'shiqlarning ma'naviy ahamiyati ham o'ta katta. Ular insonlarni ruhiy boqiylikka da'vat qiladi, ichki dunyoni boyitadi, ma'naviy qiyinchiliklarni yengishda yordam beradi. Bu san'at shakli orqali inson o'zining eng chuqur tuyg'ularini anglashi, yanada iliqroq, mehribonroq bo'lishi mumkin. Ayniqsa og'ir vaqtlarda ashulla va qo'shiqlarning ta'siri yanada kuchayadi, ular odamlarning yuragiga yorug'lik olib kiradi.[4]

Milliy madaniyatni saqlash va rivojlantirishda ashulla va qo'shiqlarning o'rni beqiyosdir. Ular tarixiy voqealarni, an'analarni, xalqning qadriyatlarini avlodlardan avlodga yetkazishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Bugungi kunda ham yangi avlodlar ashulla va qo'shiqlar orqali o'z tarixini, madaniyatini o'rganmoqda. Shu bois ashulla va qo'shiqlarning zamon talabiga mos yangi shakllari yaratilib, uning davomiyligi ta'minlanmoqda. Shu bilan birga, ashulla va qo'shiqlarning rivojlanishi uchun ular bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar, ijrochilar va ilmiy tadqiqotchilar ko'payishi zarur. San'atni rivojlantirish, yangidan-yangi mavzular yaratish, yangi uslub va texnikalarni kiritish orqali ashulla va qo'shiqlar zamonaviylashtirib boriladi. Bu esa ularning yanada kengroq auditoriyaga yetib borishini ta'minlaydi. Ko'p millatli jamiyatimizda ashulla va qo'shiqlar

har xil millatlar va etnik guruhlarining madaniyati bilan o‘zaro boyishib, yanada rang-barang musiqiy sanoat shaklida rivojlanishi mumkin.[5]

Xulosa:

Xulosa qilib aytish mumkinki, ashulla va qo‘shiqlar madaniyatimizning ajralmas qismi, insonning ijodiy, ma‘naviy hayotining eng yorqin va samimiy ifodasi hisoblanadi. Ular milliy ruhiyatni mustahkamlash, xalq ijodini qo‘llab-quvvatlash, yosh avlodni tarbiyalashda muhim rol o‘ynaydi. Ashulla va qo‘shiqlar nafaqat ma‘naviy boylik, balki badiiy meros sifatida ham katta ahamiyatga egalik qiladi. Ularning davomiyligi va rivoji uchun san‘atkorlar, tadqiqotchilar va ixlosmandlar faoliyati nihoyatda zarur. Shu tariqa ashulla va qo‘shiqlar o‘zbek madaniyatining yorqin va abadiy qismi bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirabdullaev, M. (2018). An‘anaviy xonandalik va uning yoshlar tarbiyasidagi roli. O‘zbek san‘ati va madaniyati, 4(12), 22-30.
2. Tursunov, N. (2019). Ashulla san‘atining zamonaviy talqinlari. O‘zbekiston davlat san‘at va madaniyat instituti xabarlar, 6(3), 45-53.
3. Islomova, L. (2020). Ashulla va qo‘shiqlarda so‘z hamda ohang uyg‘unligi. Musiqa va fikr, 8(1), 14-22.
4. Karimov, D. (2021). Milliy madaniyatda ashulla va qo‘shiqlarning o‘rni. Madaniyat va jamiyat, 10(2), 33-41.
5. Rasulova, S. (2017). Qo‘shiq haqida falsafiy mulohazalar. Ilmiy izlanishlar, 3(5), 55-63.
6. Yusupov, J. (2019). Ashulla ijrosining pedagogik ahamiyati. Musiqa madaniyati, 7(4), 48-57.
7. Sobirova, F. (2022). Ashulla va qo‘shiqlarning ma‘naviy ta’siri. Tadbirkorlik va madaniyat jurnali, 9(1), 20-28.
8. Ergashev, B. (2020). Ashulla san‘ati va jamiyat – o‘zaro bog‘liqlik. San‘at olami, 5(6), 37-44.
9. Nabiev, T. (2021). Ashulla va qo‘shiqlarning so‘z san‘atidagi o‘rni. Adabiyot va musiqiyot, 11(3), 12-21.